

Egy kis kopt konstrukciós kalamajka: Hányféle birtokos is van a korai dialektusokban?

Egedi Barbara
MTA Nyelvtudományi Intézet

A tanulmány olyan mikroszintaktikai, a főnévi csoport belső szerkezeti felépítésével kapcsolatos változatokat kíván feltárni, amelyek az Egyiptomban használt kopt nyelv párhuzamosan adatolt nyelvjárásaiban figyelhetők meg, és mindezidáig meglehetősen kevés figyelmet kaptak a koptológiai kutatásokon belül is. A legfontosabb irodalmi dialektusok (szaidi, bohairi, fajjúmi, akhmimi, lükopoliszi és közép-egyiptomi) nyelvészeti igényű feldolgozottsága nem azonos mértékű: igazán részletes és mélyreható mondattani vizsgálatok főként a szaidi és a bohairi dialektusokról készültek, mivel ezek írott változata számított adott történeti korszakokban szupraregionális státusszal bíró irodalmi nyelvjárásának. A többi hosszabb-rövidebb ideig jól dokumentált területi nyelvváltozat összehasonlító dialektális vizsgálata többnyire a fonológiai és morfofonológiai variánsok kielemezésére koncentrált, hallgatólagosan megerősítve a konszenzust, hogy a kopt dialektusok között elenyésző mértékben mutatható csak ki szintaktikai jellegű eltérés.

A kopt főnévi csoporton végzett kutatásaim előrehaladtával világossá vált, hogy a dialektusok nagyfokú változatosságot mutatnak mind a determinációs alrendszerek, mind a birtokos szerkezetek disztribúciójának területén. A kopt nyelvjárások mindegyikére jellemző, hogy kétféle birtokos szerkezettel rendelkeznek, ezek eloszlása azonban meglepően eltérő feltételekhez kötött a fent említett két fő irodalmi változatban: míg a szaidi dialektusban a birtokos szerkezetek eloszlása alapvetően szintaktikailag motivált (Egedi 2010), a klasszikus bohairi nyelvjárásban a választást jelentéstani és lexikális tényezők befolyásolják (elidegeníthetetlen birtokviszony, relációs főnevek). Megjegyzendő, hogy Ariel Shisha-Halevy ez utóbbira vonatkozó elemzései (1994) kizárólag 10. század utáni (azaz meglehetősen késői) bohairi kéziratokon alapszanak, míg a szaidi dialektus „fénykora” illetve a többi jól adatolt kisebb irodalmi változat használata jóval korábbra, a 3. és 7. század közötti időszakra tehető.

Előadásomban a korai dialektusok rokon szerkezeteinek szisztematikus vizsgálatával, elsősorban párhuzamos bibliafordítások összeolvasására támaszkodva, feltérképezem, hogy az egyes nyelvjárások a két fő stratégia melyikét választották: a birtokszó határozottságával összefüggő tisztán mondattani eloszlást mutatják-e a szaidi dialektushoz hasonló módon, avagy a bohairira jellemző szemantikai szempontok is érvényesülnek a birtokos szerkezetek közötti választásban. Egy ilyen típusú mikroszintaktikai összehasonlító elemzés újabb adalékkal szolgálhat a dialektusok egymáshoz való viszonyának megértéséhez is.

Egedi B. 2010. Possessive Constructions in Egyptian and Coptic. Distribution, definiteness, and the construct state phenomenon. *Zeitschrift für Ägyptische Sprache und Altertumskunde* 137. 1-12.

Shisha-Halevy, A. 1994. Pluridimensional Oppositions: Three Case Studies in Scripture (Pentateuch) Bohairic. In: Giversen S. at al. (eds.): *Coptology: Past, Present and Future. Studies in Honour of Rodolphe Kasser*. OLA 61. Leuven, 225-247.